

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF CIVIL SOCIETY, ITS HISTORICAL DEVELOPMENT, AND THEORETICAL APPROACHES

Jiengaliy Usenov

Doctor of Philosophy (PhD)

Associate Professor at Nukus State Pedagogical Institute

Nukus, Uzbekistan

Dilfuza Bekimbetova

Senior Lecturer at Nukus State Pedagogical Institute

Nukus, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: civil society, democracy, state, historical formation, social theories, civil institutions.

Received: 13.06.25

Accepted: 15.06.25

Published: 17.06.25

Abstract: The article examines the essence of the concept of civil society, analyzes the historical stages of its formation, and explores major theoretical approaches. It reviews the historical evolution of the idea of civil society from ancient Greece to philosophical views of modern era scholars. Special attention is given to the impact of liberal, conservative, and social-democratic theories on civil society concepts.

FUQAROLIK JAMIYATI TUSHUNCHASINING MOHIYATI, SHAKLLANISH TARIXI VA NAZARIY YONDASHUVLARI

Jiengaliy Usenov

Dotsenti falsafa doktori (PhD)

Nukus davlat pedagogika instituti

Nukus, O'zbekiston

Dilfuza Bekimbetova

Katta o'qituvchi

Nukus davlat pedagogika instituti

Nukus, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Fuqarolik jamiyati, demokratiya, davlat, tarixiy shakllanish, ijtimoiy nazariyalar, fuqarolik institutlari.

Annotatsiya: Maqolada fuqarolik jamiyati tushunchasining mohiyati, uning tarixiy shakllanish bosqichlari va nazariy yondashuvlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Fuqarolik jamiyati tushunchasining

qadimgi Yunonistondan tortib, yangi davr falsafasi vakillari asarlarida aks ettirilgan qarashlargacha bo'lgan rivojlanish tarixi ko'rib chiqilgan. Shuningdek, liberal, konservativ, va ijtimoiy-demokratik nazariyalarning fuqarolik jamiyati konsepsiyalariga ta'siri ham tahlil qilingan.

СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА, ИСТОРИЯ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

Жиенгалий Усенов

Доцент, доктор философии (PhD)

Нукусского государственного педагогического института

Нукус, Узбекистан

Дилфуза Бекимбетова

старший преподаватель

Нукусского государственного педагогического института

Нукус, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: гражданское общество, демократия, государство, историческое формирование, социальные теории, институты гражданского общества.

Аннотация: В статье раскрыта сущность понятия гражданского общества, проанализирована история его формирования и основные теоретические подходы. Рассмотрено историческое развитие идеи гражданского общества, начиная с античной Греции до теоретических концепций философов Нового времени. Особое внимание уделено анализу влияния либеральных, консервативных и социал-демократических теорий на концепцию гражданского общества.

Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish demokratik davlat barpo etishning muhim shartidir. "Demokratiya" so'zi tom ma'noda "xalq hokimiyati" degan ma'noni anglatadi. Aynan fuqarolik jamiyati insonga u hokimiyat egasi, hokimiyatning birdan-bir manbai ekanini his qilish imkonini beradi. Demak, demokratiyaning rivoji fuqarolik jamiyatini ham taraqqiy etishini taqozo etadi.

Fuqarolik jamiyati erkin fuqarolarning o'z salohiyatini namoyon qilish sohasi bo'lib, ixtiyoriy ravishda shakllangan tashkilot va birlashmalardan tashkil topadi hamda davlatning aralashuvidan xoli bo'ladi. Ijtimoiy harakatlar, OAV, partiyalar, kasaba uyushmalari, jamoat birlashmalari, nodavlat notijorat tashkilotlar, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, ijodiy uyushmalar – fuqarolik jamiyati institutlari hisoblanadi. Fuqarolik jamiyatining asosiy maqsadi – insonning turli manfaat-ehtiyojlarini to'laroq qondirish, uning salohiyatini yuzaga chiqarishdan iborat. Zero, fuqarolik jamiyati institutlari jamiyatdagi ayrim muammolarni

mustaqil ravishda, qonuniy yo'l bilan, davlatning aralashuvisiz hal qilishga qodir bo'ladi. O'zini o'zi boshqarish va qat'iy intizom – fuqarolik jamiyatining poydevorini hosil qiladi. Inson, uning manfaatlari, sha'ni va qadr-qimmatini fuqarolik jamiyatining oliy qadriyatlari sifatida tan olinadi.

Fuqarolik jamiyatida davlat va hokimiyaning alohida funksiyalari, fuqarolik jamiyati institutlarining esa alohida funksiyalari bo'ladiki, ular bir-birlarini to'ldirib, yuksak rivojlangan jamiyatning yashovchanligini ta'minlaydi. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov ta'kidlaganidek "Fuqarolik institutlari, nodavlat notijorat tashkilotlari hozirgi kunda demokratik qadriyatlar, inson huquq va erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini himoya qilishning muhim omiliga aylanmoqda, fuqarolarning o'z salohiyatlarini ro'yobga chiqarishi, ularning ijtimoiy, sotsial-iqtisodiy faolligi va huquqiy madaniyatini oshirish uchun sharoit yaratmoqda, jamiyatda manfaatlar muvozanatini ta'minlashga ko'maklashmoqda. Bunday tashkilotlarning obro'si oshib, mustahkamlanib borgani sari fuqarolik jamiyati institutlarining davlat va hokimiyat tuzilmalari faoliyati ustidan ta'sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishdagi roli jamiyatimizda tobora ortib bormoqda"[1,42].

Nodavlat tashkilotlarini harakat doirasi, yohud belgilangan faoliyatlari tegishli me'yorlar va qoidalar asosida uzluksiz asosda tashkil etilib borilishi lozim. Nodavlat notijorat tashkilotlari shaxs va jamiyat o'rtasidagi barqaror munosabatlar, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda faol ishtiroki, ularning jamiyat ishi uchun mas'uliyatlarini oshib borishlari uchun asos bo'ladigan ijobiy qadriyatlar yaratmoqda. Jamiyat hayotining ko'pgina jabhalarida ularning o'ziga xos o'rni, salmog'i va ta'siri sezilmoqda, inson takomili hamda turmush farovonligiga o'ziga xos zamin yaratilmoqda.

Fuqarolik jamiyatining asosi - jamoat tashkilotlari hisoblanadi. Shuningdek, fuqarolik jamiyatining o'ziga xos xususiyatlaridan biri - bu nodavlat tizimidagi barcha jamoat tashkilotlariga a'zolikning ixtiyoriy shaklda bo'lishidir. Bu qoida, birinchidan, shu jamiyatdagi demokratiyaning yuqori darajasini namoyon qilsa, ikkinchidan, jamiyat a'zolarining ijtimoiy ongi va faolliklari yuksakligini bildiradi. Qolaversa, har bir fuqaro o'zi kirmoqchi bo'lgan tashkilot faoliyatida o'zining manfaatlari va ehtiyojlariga mos maqsadlarga erishishiga ishonch hosil qilganidan so'nggina shu tashkilotga ixtiyoriy ravishda a'zo bo'la oladi.

O'zbekiston Respublikasi hududidagi jamoat birlashmalari bozor iqtisodiyotiga o'tish, huquqiy davlat, demokratik va fuqarolar jamiyatini barpo qilishda davlat va uning organlari bilan hamkorlik qilishi, o'z-o'zini boshqarish vositasida turli xil ijtimoiy guruhlar manfaatlarini ifoda etishi va ularni qondirishi, xalq orasida demokratik g'oya va qoidalarni targ'ib qilishi bugungi davrning dolzarb vazifasidir.

Fuqarolik jamiyatining mohiyatini chuqurroq anglash uchun uning davlat bilan o'zaro munosabatiga oydinlik kiritish lozim. Davlat tuzilmalarida bir markazdan boshqarish, vertikal bo'ysunish munosabatlari amal qilsa, fuqarolik jamiyatida o'zaro tenglikka, ixtiyoriylikka, shaxsiy tashabbusga asoslangan gorizontal munosabatlar ustuvordir. Ayni paytda davlat va fuqarolik jamiyati bir-biriga qarama-qarshi bo'lmay, bir-birini to'ldiradi. Shuning uchun ham demokratik davlatlarda fuqarolik jamiyati institutlari qonun doirasida qo'llab-quvvatlanadi va himoya qilinadi. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishlari bo'yicha harakatlar strategiyasida ham fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirishga e'tibor qaratilgani bejiz emas. Zero, davlat tomonidan fuqarolik jamiyatini rivojlantirish masalasining strategik vazifa sifatida ilgari surilishi jamoatchilik boshqaruvi tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

"Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili" Davlat dasturining 49-bandi O'zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan qo'llab-quvvatlanishini ta'minlaydi. Uning ijrosi hududlarda nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan ijtimoiy sheriklik loyihalari bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish ko'lamini kengaytirishga xizmat qiladi.

Fuqarolik jamiyati ongli, faol fuqarolar tomonidan barpo etiladi. Faol fuqarolik pozitsiyasiga ega inson jamiyatda ro'y berayotgan voqea-hodisalarni kuzatadi, ularning sabab-oqibatlari haqida mushohada yuritadi, mavjud muammolarning yechimini izlaydi. Bunday inson fuqarolik mas'uliyati tuyg'usining kuchliligi bilan ajralib turadi. Fuqarolik jamiyati institutlariga a'zolik shaxsiy daromadni ko'paytirishga xizmat qilmaydi. Chunki tashkilotning daromadi uning a'zolari o'rtasida taqsimlanmasdan, shu tashkilot faoliyatini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Rivojlangan mamlakatlar va milliy tajribani o'rganish shuni ko'rsatmoqdaki, fuqarolik jamiyati barpo etishga jamiyat institutlari, boshqacha aytganda ijtimoiy- siyosiy institutlar faoliyatisiz erishib bo'lmaydi. To'g'ri, bu sohada davlat hokimiyati organlari eng asosiy institutlar sirasiga kiradi. Lekin, davlatning ijtimoiy-siyosiy barqarorlik sohasidagi siyosati va amaliy faoliyati, fuqarolarning bu yo'nalishdagi faolligi, albatta, jamiyat institutlari faoliyatining tashkiliy va boshqa shakllardagi xatti-harakatlari natijasidagina ta'minlanadi.

Adabiyotlarda ta'kidlanganidek, "Ijtimoiy davlat sharoitida turli ijtimoiy qatlamlarning uyg'unlashuvi, ularning umummilliy manfaatlarga kirishuvi fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatining xususiyati, davlat xizmati siyosiy-ma'muriy mexanizmi xususiyati bilan ham ta'minlanadi. Shu asnoda birlashuv jarayoni fuqarolik jamiyati institutlarining tumanlar, viloyatlar va markaz darajasida qarorlarni ishlab chiqish va qabul qilish hamda ular ustidan nazoratda faol ishtirok etishni ko'zda tutadi"[2,28].

Fuqarolik jamiyatida siyosiy partiyalar, o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlar va boshqa turli ommaviy harakatlar o'z faoliyatlarida jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlamlarning dunyoqarashi hamda manfaatlarini ifodalagan holda faoliyat olib borishi natijasida fuqarolarning jamiyat boshqaruvi va siyosiy jarayonlarda faol ishtirok etishlari uchun zarurat tug'iladi, qolaversa, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy faolligi natijasidagina ularning siyosiy madaniyati yuksalib boradi.

1991 yilning 15 fevralida O'zbekiston Oliy Kengashi «O'zbekiston Respublikasida jamoat birlashmalari to'g'risida»gi qonunni qabul qildi. Mazkur qonun jamoat birlashmalari faoliyatini tubdan isloh qilishga, ularni sobiq yakkahokim mafkuradan poklanishiga, shuningdek, jamoat birlashmalari tizimlarini davlat va hukumat tizimidan ajratishga huquqiy shart-sharoitlar yaratib berdi. Respublika ijtimoiy-siyosiy hayotida birinchi marta mazkur qonunda jamoat birlashmalarining maqsadlari xalqaro va demokratik mezonlar asosida ta'riflab berildi: «Jamoat birlashmalari fuqarolik, siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy, huquqiy hamda erkinliklarni ro'yobga chiqarish va himoya qilish, fuqarolarning faolligi va tashabbuskorligini, davlat va jamoat ishlarini boshqarishda ularning ishtirok etishini rivojlantirish...» [3,155] maqsadlarida tuziladi.

Fuqarolik jamiyatida ijtimoiy hayotga va uning doimo taraqqiy etib borishiga juda katta ahamiyat beriladi. Uning asosiy maqsadi insonning munosib hayot kechirishini, barcha hayotiy orzu-maqsadlari shu jamiyatdagi siyosiy tashkilotlar, ijtimoiy institut, guruh, oila va boshqa jamoat birlashmalari orqali amalga oshirilishini ta'minlashdir.

Mamlakatimizda fuqarolik jamiyatini shakllantirishda nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan bir qator amaliy ishlar qilingan va normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Xususan, nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari faoliyat yuritishi uchun qonunchilik asoslarining yaratilishi mazkur sohaga qaratilgan 200 dan ortiq qonun hujjatlari qabul qilingan bo'lib, ular jumlasiga «Jamoat birlashmalari to'g'risida»gi, «Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida»gi, «Jamoat fondlari to'g'risida»gi, «Ijtimoiy sheriklik to'g'risida»gi, «Jamoatchilik nazorati to'g'risida»gi qonunlarni sanab o'tishimiz mumkin.

Shuningdek, mamlakatimizdada nodavlat notijorat tashkilotlari son jihatdan ham o'sib bormoqda. Hozirgi kunda O'zbekistonda 9 mingdan ortiq nodavlat notijorat tashkiloti mavjud hamda 30 ta xalqaro va xorijiy nohukumat tashkilotlarining filial va vakolatxonalari faoliyat yuritmoqda[8,24].

Fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish ularning siyosiy madaniyatini shakllantirishning asosiy komponenti ekanligiga e'tibor bersak, fuqarolarni ijtimoiylashtirish va siyosiy

madaniyatini oshirishda siyosiy partiyalar asosiy o'rinda turadilar. Shuningdek, siyosiy partiyalar o'rtasidagi o'zaro muholifiy munosabatlar jarayonida fuqarolar o'zlarining siyosiy faolligini oshirishga zarurat seza boshlaydilar.

Mamlakatimizdagi siyosiy partiyalarning fuqarolik jamiyatini barpo etishning asosiy omili sifatidagi o'rni va rolini quyidagilar asosida ko'rsatish mumkin:

-vakillik organlari va ijroiya hokimiyatiga ko'rsatilayotgan nomzodlar yuqori davlat organlari tomonidan emas, balki partiya a'zolari va ularning organlari tomonidan ko'rsatiladi; bu jarayonda oddiy fuqarolardan iborat partiya a'zolarining tashabbuslari e'tiborga olinishi, ularda mas'uliyatning paydo bo'lganligi ularni faollashtirish omili hisoblanadi;

-siyosiy partiyalar fuqarolar va ijtimoiy qatlamlar siyosiy manfaatlarini ifodalashlari tufayli fuqarolar unga a'zo bo'lib, partiya yordamida o'z siyosiy manfaatlarini amalga oshirishga imkoniyat topadilar; fuqarolar o'zlari yolg'iz o'z siyosiy manfaatlari va irodalarini ifodalay olmasligi tufayli partiyaga a'zo bo'lib kiradi

yoki unga xayrixoh fuqaroga aylanadi; bu jarayonda fuqarolar siyosiy jihatdan faollashadi;

-fuqarolar siyosiy partiyalar tarafdorlari sifatida saylovlarda o'zlari moyil bo'lgan vakillik organlariga saylanadigan deputatlar nomzodlariga ovoz berishda ishtirok etadi; turli partiyalar tomonidan turli nomzodlarni ilgari surilishi natijasida fuqarolarda nomzodlardan birini tanlash va ularni ko'proq ovoz olishiga xayrixohlik istaklari shakllanadi; bu ularning mazkur jarayonga befarq emasligini, balki ularning siyosiy faollashganligini anglatadi;

-ko'ppartiyaviylik tizimi sharoitida fuqarolar boshlang'ich partiya tashkilotlari faoliyatida bevosita ishtirok etadilar, yoki mehnat jamoasida u yoki bu siyosiy partiya ta'siriga beriladi; bu holat ularni siyosiy faollashuviga ta'sir ko'rsatadi;

-fuqarolar siyosiy partiyalar faoliyatida yoki ular muvofiqlashtirayotgan saylov kampaniyalarida ishtirok etadilar; bu jarayon fuqarolarni ma'lum darajada ijtimoiylashuv darajasini oshiradi; boshqacha aytganda fuqarolar siyosiy jihatdan ma'lum darajada faollashadi;

- siyosat nafaqat davlat tashkilotlari yoki siyosiy partiyalar, balki ayrim olingan bir shaxs bilan ham "shug'ullanadi", yoki boshqacha aytganda har bir shaxs siyosat bilan shug'ullanadi. Chunki, Aristotel ta'biri bilan aytganda, "inson o'z tabiatiga binoan siyosiy mavjudotdir"[9,378].

1991 yil 14 fevralda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasida jamoat birlashmalari to'g'risida"gi Qonun mamlakatda ko'ppartiyaviylik tizimi shakllanishining huquqiy jihatlarini ta'minlab berishi natijasida mamlakatda yangi siyosiy partiyalarning shakllanish jarayonlari boshlandi. O'zbekistonda ko'ppartiyaviylik tizimini qaror topishida 1996 yil 25 dekabrda Oliy Majlis qabul qilgan "Siyosiy partiyalar to'g'risida"gi Qonun muhim o'rin tutdi. Qonun 17 ta moddadan iborat bo'lib, unda siyosiy partiyalarning demokratik qoidalar asosida faoliyat

yuritishlari uchun rivojlangan mamlakatlar mezonlari talablariga xos bo'lgan huquqiy asoslar yaratildi. Qonunning 5-moddasiga binoan, "davlat siyosiy partiyalar huquqlari va qonuniy manfaatlari muhofaza etilishiini kafolatlaydi, ustavda belgilangan o'z maqsadlari va vazifalarini bajarishlari uchun ularga teng huquqiy imkoniyatlar yaratib beradi" [10,12]. Shuningdek, siyosiy hayotda birinchi marta qonunning 12-moddasida siyosiy partiyalarning huquqlari aniq va ravshan ko'rsatib berildi: "Siyosiy partiyalar quyidagi huquqlarga ega:

- o'z faoliyati to'g'risidagi axborotni erkin tarqatish, o'z g'oyalari, maqsadlari va qarorlarini targ'ib qilish;

- saylab qo'yiladigan davlat organlaridagi o'z vakillari orqali tegishli qarorlarni tayyorlashda ishtirok etish;

- qonunda belgilab qo'yilgan tartibda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, davlat hokimiyati organlari saylovlarida ishtirok etish;

- partiya faoliyati bilan bog'liq yig'ilishlar, konferensiyalar va boshqa tadbirlarni o'tkazish;

- qonun hujjatlarida nazarda tutilgan tartibda ommaviy axborot vositalari ta'sis etish va boshqa ommaviy axborot vositalaridan foydalanish;

- O'zbekiston Respublikasining siyosiy partiyalari bilan ittifoq (blok) tuzish, ular bilan va boshqa jamoat birlashmalari bilan shartnoma munosabatlari o'rnatish" [11,15].

Fuqarolik jamiyatining muhim belgilaridan biri, bu - siyosiy institutlarda va siyosiy jarayonlarda turli xil fikrlarning erkin ifoda qilinishiga huquqiy asoslar yaratib berish, shuningdek, huquqiy davlat fuqarolari - plyuralistik fikrlashga qobil bo'lgan shaxslarni shakllantirishdir.

2007 yilning 1 yanvaridan kuchga kirgan "Davlat boshqaruvini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizatsiya qilishda siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy Qonunning qabul qilinishi mamlakatda fuqarolik jamiyati institutlarini yanada rivojlantirish uchun huquqiy asoslarni mustahkamlab, siyosiy partiyalar demokratik tamoyillar asosida faoliyat yuritishlari uchun imkoniyatlar yaratdi.

Bugungi kunda mamlakatimizda O'zbekiston Xalq demokratik partiyasi, O'zbekiston "Adolat" sotsial-demokratik partiyasi, O'zbekiston "Milliy tiklanish" demokratik partiyasi, Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati - O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi va O'zbekiston ekologik partiyasi faoliyat yuritmoqda.

Shu tariqa, mamlakatda mustaqillik yillarida siyosiy partiyalarning davlat hokimiyati organlaridan mustaqil ravishda rivojlanishi va keng faoliyat ko'rsatishi uchun ijtimoiy-siyosiy kengliklar yaratildi. Shu bilan birga, Oliy Majlisning Qonunchilik palatasi "hududiy, bir mandatli saylov okruglari bo'yicha ko'p partiyaviylik asosida besh yil muddatga saylanadigan

bir yuz ellik deputatlardan iborat” bo‘lishi bu qoidani O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga saylov to‘g‘risida»gi Qonunda mustahkamlab qo‘yilishi siyosiy partiyalarning mamlakat qonun chiqaruvchi hokimiyatini shakllantirishdagi rolini yanada oshirdi.

Mamlakatda milliy mustaqillikning ilk davrida davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar natijasi o‘laroq, fuqarolik jamiyatining muhim instituti bo‘lgan siyosiy partiyalarning demokratik qadriyatlar asosida faoliyat yuritishlari uchun huquqiy asoslar yaratildi.

Tahlillardan ko‘rinib turibdiki, siyosiy partiyalar fuqarolarning siyosiy faolligini oshirishning asosiy omili sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. O‘z o‘rnida, fuqarolar faolligining yuksalishi jamiyatdagi ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta‘minlash omili sifatida namoyon bo‘ladi. Chunki, o‘zining siyosiy manfaatlari va ehtirolarini siyosiy partiyalar vositasida qondirgan fuqarolar endi siyosiy hokimiyat organlariga nisbatan e‘tirozlari va ular faoliyatidan qoniqmasliklaridan voz kechadilar, shu tariqa, hokimiyat organlari va jamiyat o‘rtasida o‘ziga hos umummanfaatlar va umummaqsadlar shakllanib, jamiyatda ijtimoiy-siyosiy barqarorlik turg‘un bir holatga aylanadi.

O‘zbekistonda davlatning bosh islohotchilik faoliyati natijasida nodavlat notijorat tashkilotlarning demokratik tamoyillar asosidagi huquqiy asoslari shakllandi. Qisqa davr ichida mamlakatda fuqarolik jamiyati qurishning poydevori - konstitutsiyaviy va huquqiy shart-sharoitlar yaratildi. Islohotlar natijasida mamlakatda nodavlat notijorat tashkilotlar tizimi shakllandi. Muhimi, «uchinchi sektor» bilan davlat hamkorligi natijasida mamlakatda nodavlat notijorat tashkilotlarning mustaqil faoliyat yuritishi, davlat va jamiyat ishlarini boshqarishi uchun keng imkoniyatlar yaratildi.

XXI asr boshlariga kelib O‘zbekiston davlati va xalqi ilg‘or rivojlangan mamlakatlarda fuqarolarga erkinlik bag‘ishlagan, shaxsning erkin kamol topishi uchun barcha shart-sharoitlarni yaratgan, jamiyatning hamma jabhalarini demokratiyalashtirishga qobil bo‘lgan, o‘zida xalqchil milliy meros va an‘analarni ifodalagan fuqarolik jamiyati barpo etish yo‘lidagi islohotlarning yangi bosqichini chuqurlashtirishga kirishdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Каримов И.А.. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. Т., “Ўзбекистон”, 2010 .-Б.42
2. Ташанов А. Бошқарув ислохотлари ва раҳбар компонентлиги. Тошкент “Маънавият”, 2011. 28-б.

3. Ўзбекистон Республикасининг «Ўзбекистон Республикасида жамоат бирлашмалари тўғрисида»ги Қонуни // Ўзбекистон Республикасининг қонунлари. 4-сон. -Т.: Адолат, 1993.-Б.155.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида”ги қонуни. 5 май 2014 й.// http://senat.gov.uz/uz/laws/urq-369_05.05.2014.html.
5. Ўзбекистон Республикасининг «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги Қонуни.// «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунига шарҳлар.-Т.:Адолат, 2001.-Б.15.
6. Ўша жойда.-Б.14-16.
7. Эргашева Д. Фуқаролик жамияти такомиллаштиришда нодавлат нотижорат ташкилотларининг ўрни. <http://hudud24.uz/fukarolik-jamiyati-takomillashtirishda-nodavlat-notijorat-tashkilotlarining-orni/>
8. Аристотель. Политика // Соч.В 4-т.Т.4.-М.:Мысль, 1984. с.378
9. Ўзбекистон Республикасининг “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги Қонуни. //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, № 2 (1250), 1997.-Б.12. Ўша жойда.–Б.15.